

Kur'an'da ve hadiste yer alan ifadelerden tebşirin mutlak şekilde hayrı ve iyiliği çağrıştırdığı, fakat aynı kavram şerle kayıtlanmış olduğunda muhatabın hassasiyetle uyarıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim, "Onları can yakıcı bir azapla müjdele" meâlindeki âyetler (Âl-i İmrân 3/21; en-Nisâ 4/138), iman edip sâlih amel işleyen kulların cennetle müjdelenmesini gerektirdiği gibi aksi davranışlarda bulunan kimselerin azapla uyarılmasının gerektiğini ortaya koymaktadır. Peygamberlerin müjdenin yanı sıra uyarı görevlerinin de bulunması, tebşir ile inzârın dine davet konusunda birbirini tamamlayan iki yöntem olduğunu göstermektedir. Zira insanda dengenin sağlanması ve korunabilmesi için bu kavramların birlikte kullanılması icap eder. Nitekim birçok âyette tebşir ile inzâr bazan bu kavramlar zikredilmese de yan yana geçmektedir. Allah'ın kullarına hitap etmesi sırasında tebşir ve inzâr ile sağlanan dengenin benzeri insanın Allah'a yönelik davranışlarında havf ve recâ şeklinde ortaya çıkmaktadır. İmanın hakikatinin bu kavramlar arasında yer alması insanın da iki yarı çember biçiminde tasavvur edilen dairenin ortasında bulunduğunu hatırlatmaktadır (Cemâleddin el-Kâsımî, I, 126). Kişinin kendi hayatında ve toplum içinde olumlu fonksiyonlar icra edebilmesi tebşir ve inzâr yarım dairelerinin birleşmesini zorunlu kılar. İnzâr bir itici güç olarak insanı arkadan sevk ederken tebşir önüne çıkabilecek engelleri aşmasını sağlar. İmanın birey ve toplum temelinde fayda sağlaması için inzâr ve tebşirin etkili rol oynaması gerekir. Tebşir modern dönemde Hıristiyanlığın yayılması amacıyla yürütülen misyonerlik faaliyetlerini, mübeşşir misyonerleri ifade etmek üzere de kullanılmaktadır.

İsmâil Hakkı Bursevî *Mecî'ü'l-beşîr li-eclî't-tebşîr* adıyla bir eser yazmış (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 789/2 [müellif hattı]), Bilâl Temiz *Kur'ân-ı Kerîm Terbiyesinde Mükâfat ve Ceza Metodu (Tebşir ve İnzâr)* isimle yüksek lisans tezi hazırlamıştır (1990, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmus Tercümesi, II, 160; Taberî, *Câmi'ü'l-beyân* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki), Riyad 1424/2003, I, 405-406; Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân* (nşr. Ahmet Vanlıoğlu), İstanbul 2005, II, 174; İbn Atıyye el-Endelüsî, *el-Muharrerü'l-veciz* (nşr. Abdüsselâm Abdüşşâfi Muhammed), Beyrut 1413/ 1993, I, 108; İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, VII, 328, 331-332; Ebû Hayyân el-Endelüsî, *el-Baḥrû'l-muḥîṭ*, Kahire 1329, I, 109; II, 414; Âlûsî, *Rûḥu'l-me'ânî*, I, 200-201;

Cemâleddin el-Kâsımî, *Tefsîrû'l-Kâsımî: Meḥâsinü'l-te'vîl* (nşr. M. Fuâd Abdülbâki), Kahire 1376/ 1957, I, 81, 116-128; T. İzutsu, *İslâm Düşüncesinde İman Kavramı* (trc. Selahaddin Ayaz), İstanbul 1984, s. 209-211.

HATİCE KELPETİN ARPAGUŞ

TEBÜZEKÎ

(التبوزكي)

Ebû Seleme Mûsâ b. İsmâil
et-Tebûzekî el-Basrî
(ö. 223/838)

Hadis hâfızı.

Muhtemelen 136'da (753-54) doğdu. Tebûzekî nisbesiyle anılması konusunda farklı rivayetler vardır. Evinde muhtemelen Râmḥürmüz'e bağlı Tebûzek köyünden gelenleri misafir ettiği veya Basra'daki Tebûzek mahallesinden bir ev satın aldığı yahut gübre veya tavuk sakatattı için bu nisbeyi aldığı söylenmiştir. Ayrıca Benî Minkar'ın mevlâsı olduğundan Minkarî diye de anılmıştır. Onun bu nisbe ile anılmaktan hoşlandığı, fakat Tebûzekî denmesini istemediği bilinmektedir. Basra'da yaşayan Tebûzekî 160 (777) yılından itibaren hadis dinlemeye başladı. En yaşlı hocası tâbiilerden A'yen el-Hârizmî'dir. Onun hadis dinlemeye başladığı yıl vefat eden Şu'be b. Haccâc ile İsrâil b. Yûnus'tan çok az hadis alabilmiştir. Basra'da hadisleri konularına göre tasnif eden ilk muhaddislerden biri olan Saîd b. Ebû Arûbe'den hadis ve fıkıh okudu. Uzun süre talebelik ettiği Hammâd b. Seleme, Cerîr b. Hâzim, Yezîd b. İbrâhim et-Tüsterî gibi âlimlerden çok sayıda hadis rivayet etti. Ayrıca Ebân b. Yezîd, Abdullah b. Mübârek ve Mübârek b. Fedâle gibi şahıslardan hadis öğrendi. Tebûzekî'nin talebeleri arasında Yahyâ b. Maîn, Muhammed b. Yahyâ ez-Zühîlî, Ebû Zür'a er-Râzî, Ebû Hâtım er-Râzî, İbn Şeybe, İbnü'l-Cüneyd el-Huttefî, İbn Ebû Hayseme ve torunu İbn Ebû Âsım gibi hadis âlimleri yer almış, Buhârî ile Ebû Dâvûd da ondan hadis dinlemiştir. Müslim ile diğer *Kütüb-i Sitte* müellifleri Tebûzekî'nin rivayetlerini bir başka râvi vasıtasıyla rivayet etmiştir. Tebûzekî kızı Es-mâ'yı muhaddis Ebû Âsım en-Nebîl'in oğlu Amr ile evlendirdi ve bu evlilikten *Kitâbü's-Sünne* müellifi İbn Ebû Âsım dünyaya geldi. Saç ve sakallarını kına ile boyadığı zikredilen Tebûzekî Receb 223'te (Haziran 838) Basra'da vefat etti. Tebûzekî hadis hâfızı, hüccet ve imam gibi sıfatlarla da anılmıştır. Rivayetleri başta *Kütüb-i Sitte* olmak üzere birçok hadis kitabında

yer almış; Yahyâ b. Maîn, İbn Sa'd, Buhârî, Ebû Hâtım er-Râzî, İbn Hibbân ve Zehebî gibi âlimler onun hadis rivayeti açısından güvenilir kabul edildiğini söylemiştir. Ebû Hâtım er-Râzî, "Basra'da kendilerinden hadis rivayet ettiğim kişiler içinde hadisi en güvenilir olanı Tebûzekî'dir" diyerek onun hadis ilmindeki yerine işaret etmiştir. Yahyâ b. Maîn'in kendisinden otuz beş bin civarında hadis aldığının söylenmesi onun ne kadar hadis rivayet ettiğine dair bir fikir verir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 306; Buhârî, *et-Târîḥu'l-kebir*, VII, 280; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, VIII, 136; Sem'ânî, *el-Ensâb*, III, 22-23; Miz-zî, *Teḥzîbü'l-Kemâl*, XXIX, 21-27; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 360-364; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 394-395; İbn Hacer, *Teḥzîbü't-Teḥzîb*, X, 333-335.

ABDULLAH KARAHAN

TEBÜK

(تبوك)

Suudi Arabistan'da
tarihî bir şehir.

Suudi Arabistan'ın kuzeybatısındaki önemli şehirlerden biri olup aynı adı taşıyan idarî bölgenin (imâre) merkezidir. Suriye bölgesiyle Vâdilkurâ ve Hicaz'ı birbirine bağlayan Tebük Dımaşık'a 500 km., Medine'ye 700 km., Ürdün sınırına 140 km. mesafededir. İslâm coğrafyacıları Tebük'ün Suriye ile Arap yarımadasını birbirinden ayırdığını kaydetmekle birlikte bazıları şehrin Suriye'ye, bazıları da Arap yarımadasına dahil olduğunu belirtir (İstahrî, s. 20; Makdisî, s. 179; Abdullah al-Wohaibi, s. 272-276). Tarihi milâttan önceki asırlara uzanan eski bir yerleşim yeri olan Tebük muhtemelen coğrafyacı Batlamyus'un Thapua adıyla kaydettiği yerdir (*EI²* [İng.], X, 50). İslâm'dan önce Roma ve Bizans İmparatorluğu hâkimiyetinde kalan bölgede yaşayan Benî Kelb, Lahm, Âmile ve Cüzâm gibi Arap kabileleri zamanla Bizans'ın etkisiyle Hıristiyanlığı kabul etti. Tebük İslâm tarihinde Hz. Peygamber'in 9 (630) yılında Bizans'a karşı düzenlediği gazve dolaşısıyla meşhur olmuştur (bk. *TEBÜK GAZVESİ*). Hz. Ebû Bekir, 633 yılı sonbaharında Şurâhbîl b. Hasene'yi 3000 kişilik bir birlikle Tebük-Maan istikametine gönderdi. Emevîler döneminde Halife Ömer b. Abdülazîz tarafından 99 (717) yılında Tebük'te Resûl-i Ekrem'in mescid olarak kullanıldığı yerde bir cami yaptırıldı. Mescidü't-tevbe adıyla bilinen cami bu güzergâhtan hacca gidenlerin ziyaret ettiği bir yer oldu.